

Wanda Puget

Pomnik Tadeusza Kościuszki w Waszyngtonie

Ochrona Zabytków 47/2 (185), 202-203

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

POMNIK TADEUSZA KOŚCIUSZKI W WASZYNGTONIE

Odstąpienie w 1910 r. w Waszyngtonie pomnika Tadeusza Kościuszki było wielkim wydarzeniem dla Polaków żyjących w Ameryce Północnej. Ich liczba określana była na cztery miliony osób, co odpowiadało w przybliżeniu jednej piątej liczby Polaków mieszkających wówczas na obszarach trzech zaborów. Od wielkiej fali emigracji zarobkowej do Stanów minęło już wówczas czterdzieści lat. Przez ten okres zmieniła się struktura tej grupy narodowościowej. Dawni, ubodzy robotnicy, chłopci i drobni kupcy osiągnęli pewną stabilizację finansową i społeczną. Ukształtowała się obyczajowość opierająca się zarówno na dawnych, przywiezionych tu tradycjach, jak i solidarności narodowej i patriotyzmie. Powszechne było zrzeszanie się w różnorodne grupy i stowarzyszenia. Organizacja pod nazwą Związek Narodowy Polaków skupiała wówczas ponad tysiąc takich stowarzyszeń i utrzymywała — już we własnym gmachu — bibliotekę i muzeum. Ukazywały się liczne pisma polskie: 9 dzienników i 45 tygodników. Powstały szkoły polskie także na poziomie średnim i ponadśrednim, seminaria duchowne. Wyrastało pokolenie inteligentne. Wśród licznych stowarzyszeń istniały również — jako wyraz tęsknoty do własnej państwowości — grupy o specyficznym, „paramilitarnym” charakterze nawiązujące do różnorodnych rodzajów broni, używające wojskowych mundurów, głównie dla uświetnienia celebrowanych uroczystości kościelnych i rocznicowych. W takiej atmosferze wystawienie przez Polaków pomnika Tadeusza Kościuszki miało szczególnie wyraz — podkreślało sentymentalne i patriotyczne więzki polonii z ojczyzną.

Wcześniej — w 1903 r. Kongres USA wyasygnował 50 000 dolarów na wzniesienie pomnika Kazimierza Pułaskiego. Zainspirowało to Polaków do akcji dobrowolnych składek na wystawienie pomnika Tadeusza Kościuszki — bohaterowi symbolizującemu walkę narodu polskiego o wolność, a jednocześnie generałowi zasłużonemu w wojnie o niepodległość Stanów Zjednoczonych. Zebrano 60 000 dolarów i dar ten przekazano Kongresowi w 1904 r. Rozpisano konkurs, który został rozstrzygnięty w 1907 r. Realizację pomnika powierzono Antoniemu Popielowi, laureatowi II nagrody¹. Przypomnijmy tu choćby w skrócie życiorys tego znakomitego polskiego rzeźbiarza.

Antoni Popiel² urodzony w 1865 r. w Szczakowej (w ówczesnej Galicji Zachodniej), studiował początkowo w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych rzeźbę u Walerego Gądomskiego i Izydora Jabłońskiego, był także uczniem Władysława Łuszczkiewicza. Trzy lata spędził w Wiedniu u Edmunda von Hallmera

i dalsze trzy — u Ottona Königa w austriackim Muzeum Sztuki. Praktykował w Berlinie, a studia zakończył we Florencji u Manziniego³. W 1888 r. osiadł we Lwowie. Tu w 1892 r. został asystentem przy katedrze rysunku w Politechnice prowadzonej przez Leandra Marconiego, a po jego śmierci objął po nim katedrę. Do jego najważniejszych prac należą: dekoracja fasady gmachu Zachęty w Warszawie i ukończenie po śmierci Marconiego pomnika Kościuszki w Krakowie. Antoni Popiel był autorem wielu rzeźb, głównie portretowych. Nad amerykańskim pomnikiem Kościuszki pracował przez dwa lata w Chicago. Nie doczekał jego odstąpienia. Na skutek choroby musiał powrócić do kraju, gdzie zmarł w lipcu 1910 roku. Pochowany został na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie.

Odstąpienie pomnika Tadeusza Kościuszki w Waszyngtonie równocześnie z pomnikiem Pułaskiego nastąpiło 12 maja 1910 roku. Przybyło 5000 Polaków z terenu całych Stanów Zjednoczonych. Ważny był fakt, że uroczystość tę potraktowano jako wydarzenie rangi państwowej z udziałem ówczesnego prezydenta USA Tafta. Uświetniła ją defilada wojsk amerykańskich i oczywiście wszystkich organizacji polskich, wraz z biskupem Pawłem P. Rhodem (pierwszym w USA biskupem Polakiem). Z kraju przybyli: mec. Suligowski z Warszawy i prof. Majerski ze Lwowa. Były prezydent USA Theodore Roosevelt przebywający wówczas w Europie nadesłał okolicznościowy adres. Podobny list skierował Henryk Sienkiewicz⁴.

Pomnik stanął na terenie parku Lafayette, w jego północno-wschodnim narożniku, naprzeciwko Białego Domu. Postument wykonano z granitu, zaś rzeźby figuralne — z brązu. Na krepidomie o planie wpisanym w kwadrat, zarysowanym liniami wklęsło-wypukłymi i dwóch, dostosowanych do jego profilu stopniach, ustawiono postument z wydzielonym cokółem i gzymsem. Stojąca na nim trzymetrowej wysokości postać w mundurze amerykańskiego generała i w kapeluszu stosowanym, lewą rękę wspiera na podwieszanej do pasa szabli, w prawej zaś trzyma zwój planów fortyfikacji Saratogi; fortyfikacje te zaprojektował Kościuszko dla obrony miasta przed atakiem wojsk brytyjskich w czasie amerykańskiej wojny o niepodległość. Pomnik uzupełniają grupy figuralne umieszczone wokół postumentu: żołnierzy amerykańskich i polskich — w tym kosyniera — oraz orzeł z rozpiętymi skrzydłami siedzący na kuli ziemskiej.

Przez blisko 80 lat, jakie upłynęły od ustawienia pomnika na wolnym powietrzu elementy metalowe uległy znacznej korozji. W 1987 r. podjęto konserwację pomnika.

1. Informacje o okolicznościach powstania pomnika i jego odstąpieniu podawały na bieżąco czasopisma krajowe: „Świat” 1910, z. 22 (podpisano Jan Bielecki) i z. 23 (podpisano Pątnik), „Tygodnik Ilustrowany” 1910 (2), s. 420, „Ziarno” 1910 (1) i inne.

2. P. Błoński, *Antoni Popiel* (w:) *Polski Słownik Biograficzny* (dalej

PSB), T. XXVII/3, z. 114, Wrocław-Warszawa-Kraków 1983, s. 553.
3. Za *PSB* op. cit. Nie wymienia takiego nazwiska Joachim Busse, *Internationales Handbuch aller Maler und Bildhauer des 19. Jahrhunderts*, Wiesbaden 1977.

4. „Biesiada Literacka” 1910, nr 1, s. 496.

The Tadeusz Kościuszko Monument in Washington D. C.

In the second half of the nineteenth century a large part of the Polish emigration made its way to North America. Several decades later, it comprised an almost four million-strong community, organized in a thousand different associations which cultivated national traditions and, predominantly, patriotic feelings. When in 1903 the American Congress decided to build a statue of Kazimierz Pułaski, the Polish emigré who embarked upon a collection of funds for a monument of Tadeusz Kościuszko, a general in the American War of Independence and a hero of the struggle waged for a free Poland at the end of the eighteenth century.

The execution of the monument was entrusted to Antoni Popiel, a well-known Polish sculptor. The monu-

ment was located in Lafayette park opposite the White House. The unveiling which took place in 1910 was a great state ceremony attended by the President of the United States and delegations from partitioned Poland. A three-meter high bronze figure of General Tadeusz Kościuszko, standing on a granite pedestal, is dressed in an American uniform. Figures of soldiers including that of a Polish peasant who brandishes a scythe against tsarist troops, surround the monument's base; an eagle symbolizes the Polish national emblem.

Almost eighty years later, the metal surface of the monument became corroded and required conservation which was inaugurated in 1987.